

Handläggare
Charlotte Bagge-Glassell
Telefon: 08-508 33 706**Till**
Utbildningsnämnden
2022-04-28

Öka barnens språkutveckling i stadens förskolor

Redovisning av budgetuppdrag

Förvaltningens förslag till beslut

Utbildningsnämnden godkänner redovisningen av uppdraget om att aktivt arbeta för att öka barnens språkutveckling i stadens förskolor.

Lena Holmdahl
UtbildningsdirektörEva Broström
Avdelningschef

Sammanfattning

Utbildningsnämnden har i kommunfullmäktiges budget för 2022 fått i uppdrag att, i samarbete med stadsdelsnämnderna, aktivt arbeta för att öka barnens språkutveckling i stadens förskolor. Utbildningsförvaltningen redovisar uppdraget genom en uppföljning av statsbidraget för bättre språkutveckling i svenska.

Utbildningsförvaltningen söker statsbidraget och fördelar sedan bidraget till kommunala och fristående förskolor i kommunen utifrån förskolornas ansökningar. År 2021 var bidraget för Stockholms stad 36,7 miljoner kronor. Exempel på insatser som genomförts 2021 med hjälp av statsbidraget är inköp av den digitala bilderbokstjänsten Polyglutt, organisering av undervisning i mindre barngrupper och kompetenshöjning hos pedagogerna i strukturerad högläsning med fokus på flerspråkighet. Förvaltningens kartläggning visar att majoriteten av de insatser som beviljats statsbidrag vid stadens förskolor över lag är grundade i vetenskap och beprövad erfarenhet.

Utbildningsförvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner redovisningen av uppdraget om att aktivt arbeta för att öka barnens språkutveckling i stadens förskolor.

Bakgrund

Utbildningsnämnden har i kommunfullmäktiges budget för 2022 fått i uppdrag att, i samarbete med stadsdelsnämnderna, aktivt arbeta för att öka barnens språkutveckling i stadens förskolor.

Detta tjänsteutlåtande är förvaltningens redovisning av uppdraget till utbildningsnämnden genom en uppföljning av statsbidraget för bättre språkutveckling i svenska. En kort redovisning av uppdraget kommer också att lämnas i utbildningsnämndens verksamhetsberättelse för år 2022.

Förvaltningen har utöver detta också redovisat arbetet för att öka barnens språkutveckling i stadens förskolor genom dels Rapport Språkuppslag 2021 (utbildningsnämnden 2021-10-14, dnr 3.3.3-6269/2021), dels Förskolerapport 2021 (utbildningsnämnden 2022-04-28 dnr 1.3.2-1467/2022). Våren 2022 lämnar förvaltningen även förslag på reviderade riktlinjer för övergångar mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem (utbildningsnämnden 2022-04-28 dnr 1.3.2-1231/2022). Syftet med revideringen är att förstärka en systematisk överlämning mellan förskola och förskoleklass med fokus på språk.

Ärendet

Allmänt kring de insatser som genomförts

Sedan hösten 2019 kan kommuner ta del av statsbidraget för bättre språkutveckling i förskolan. Syftet med bidraget är att stärka språkutvecklingen i svenska, särskilt för barn som har ett annat dagligt umgängesspråk i hemmet än svenska. Bidraget kan användas till följande.

- Insatser för att öka deltagandet i förskolan, särskilt för barn som har ett annat dagligt umgängesspråk i hemmet än svenska (med ökat deltagande menas att fler barn är inskrivna i förskolan).
- Särskilda språkutvecklande insatser som stärker språkutvecklingen i svenska.
- Kompetensutveckling av förskolepersonal i språkutvecklande arbetssätt i svenska.

Bidraget kan bara sökas av kommuner, men pengarna kan användas för insatser både inom kommunala och fristående förskolor. Bidragets storlek beslutas årligen.

Bidraget för Stockholms stad för år 2022 uppgår till 35 miljoner kronor. År 2021 var bidragsramen 36,7 miljoner kronor, för 2020 12,3 miljoner kronor och 2019 var bidragsramen 4,8 miljoner kronor.

Fördelning av statsbidraget till kommunala och fristående förskolor görs av utbildningsförvaltningen efter ansökan från respektive huvudman. Innan fördelningen görs räknas medel som ska användas till centrala satsningar för stadsövergripande kompetensutvecklingsinsatser för förskolebarns språkutveckling av.

För 2019 och 2020 finns ingen data tillgänglig som visar inom vilket område, eller för vilken typ av projekt, som bidragen har beviljats. För 2021 finns underlag som visar vad projekten som beviljats hör till för kategori av insats.

Typ av insats	Central förvaltning Antal projekt Total summa	Stadsdels- förvaltningar Antal projekt Total summa	Fristående förskolor Antal projekt Total summa
Insatser för att öka deltagandet i förskolan	1 st 50 000 kr	10 st 853 500 kr	5 st 205 000
Särskilda språk-utvecklande insatser	1 st 700 000 kr	43 st 13 595 960 kr	65 st 4 239 642 kr
Kompetens-utveckling av förskolepersonal i språk-utvecklande arbetssätt i svenska	3 st 1 350 000 kr	41 st 9 080 699 kr	54 st 4 992 876 kr

Exempel på insatser som genomförts

En stadsövergripande satsning som genomförts inom ramen för statsbidraget är Skolverkets kommunförlagda kurs Flerspråkighet och interkulturalitet i förskolan på 7,5 högskolepoäng i samverkan med Södertörns högskola. I utbildningen har det deltagit 41 förskollärare, tolv barnskötare samt sju biträdande rektorer och pedagogiska ledare från elva stadsdelsnämndsområden.

Utvärderingen visar att deltagarna fått ökad kompetens inom området flerspråkighet och interkulturalitet, speciellt gällande de nationella minoritetsspråken. Av utvärderingen framkommer också att utbildningen gett ökad medvetenhet om det interkulturella

förhållningssättet och rollen som förebild för barns språkutveckling, vilket kan bidra till en medveten pedagogik gällande barns språkutveckling och flerspråkighet.

Inom insatsen ”Särskilda språkutvecklande insatser” är licens för språkverktyget Polyglutt¹ vanligt förekommande hos både kommunala och fristående förskolor. Det är tio stadsdelsförvaltningar som har Polyglutt samt en förskoleenhet inom en elfte stadsförvaltning. Fem av stadsdelsförvaltningarna har valt att köpa till tillägget med ”Home Access”, vilket möjliggör användande av Polyglutt hemma för barn och vårdnadshavare tillsammans.

Nedan följer ett urval av exempel på insatser från två stadsdelsnämndsområden och två av de största fristående huvudmännen. De senare har valts utifrån likvärdigheten i storlek och resurser i jämförelse med stadsdelsnämndsområden. De fyra exemplen ska inte uppfattas som typiska utan har valts utifrån att de visar på variationen av insatser bidraget kan gå till.

I Spånga-Tensta stadsdelsnämndsområde har fyra av sju förskoleenheter (totalt 13 förskolor) fått stadsbidrag för att organisera utbildningen i mindre barngrupper utifrån att prioritera barns språkutveckling. Exempel på aktiviteter som genomförs i mindre grupper är högläsning, språklekar och musik, dialogsamtal, boksamtal och spela spel. Arbetet sammankopplas med ordinarie undervisning. Förstärkning i personalgruppen anges möjliggöra fler undervisningssituationer i mindre grupper och möjlighet att rekrytera alternativt använda befintlig personal med hög kompetens inom svenska språket.

Åtta av 13 förskolor som ingår i insatsen i Spånga-Tensta har mellan 60–100 procent barn med svenska som andraspråk och på 12 av 13 förskolorna är andelen flerspråkig personal mellan 50 och 100 procent. För många barn är förskolan den enda plats där de möter svenska språket och insatsen möjliggör ökad tillgång till personal med goda kunskaper i svenska.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltning har tagit fram ett gemensamt språkprogram utifrån en inventering. Inventeringen visade på behov av fördjupning av arbetet med kultur och interkulturellt förhållningssätt och har resulterat i en satsning på högläsning. Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltning har fått statsbidrag för kompetenshöjning hos pedagogerna i strukturerad högläsning med

¹ En bilderbokstjänst i app-form för att arbeta med språkutveckling och litteratur i förskolan. Barn med olika modersmål kan läsläsa till böcker i appen. Licenser köps per år.

fokus på flerspråkighet. Utifrån läroplanens uppdrag ska utbildningen erbjuda barn att få samtala om litteratur och ge barnen förutsättningar att kunna tänka, lära och kommunicera i olika sammanhang.

Hägersten-Älvsjö har även sökt och beviljats stadsbidrag för en kulturupplevelse för alla barn. Stadsdelsförvaltningen har också beviljats medel för inköp av barnlitteratur på olika språk. Syftet är att synliggöra och stärka mångfalden av språk i stadsdelsnämndsområdet. Såväl kulturupplevelsen som litteraturen ska knytas samman med insatser i högläsning. Litteraturen ska också användas kopplat till interkulturellt arbete och Polyglutt.

Pysslingen är den fristående huvudman som beviljats mest medel från statsbidraget.² Insatser som berör samtliga eller flertalet av Pysslingens förskoleenheter i Stockholms stad är exempelvis deltagande i IFous forskningsöversikt gällande språkutvecklande förskola, framtagande och tryck av material knutet till Pysslingens Läslust-dag i syfte att göra aktiviteter och spel som främjar språk och läsning till en permanent del av verksamheten samt uppsökande aktiviteter i områden med låg inskrivningsgrad i förskolan. Det finns även exempel på mer lokala insatser så som förskoleenheter som beviljats bidrag för inköp av litteratur och material att använda i undervisningen. Ett par förskoleenheter ha beviljats bidrag för kompetenshöjande insatser för att stärka personalens språkutvecklande arbetssätt i svenska med hjälp av en pedagogisk handledare som kontinuerligt under året finns med och utvecklar arbetet.

Den fristående huvudmannen Norlandia Förskolor AB har beviljats medel för projekt på flera av sina förskolor³. Exempelvis har ett par förskolor haft besök av föreläsare med fokus på interkulturellt förhållningssätt/modersmål och ett par förskolor har använt medlen till att skicka pedagoger på utbildningen ”Barns rätt till språk” vilken handlar om hur miljöer kan byggas ur ett språkligt perspektiv och vad miljöerna ska signalera. Vidare är det flera av Norlandias förskolor som med hjälp av medel för vikarier kan erbjuda ordinarie pedagoger utbildning i TAKK- och AKK⁴ för att stärka arbetet med

² 2 798 858 kr av totalt 9 919 719 kr till fristående förskolor. Bidraget fördelas proportionerligt mellan de kommunala och de fristående förskolorna och mellan stadsdelsförvaltningarna utifrån storlek på förskoleverksamheten.

³ Norlandia Förskolor AB har erhållit 482 201 kr av totalt 9 919 719 kr som gått till fristående huvudmän.

⁴ TAKK betyder Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation och bygger på de tecken som man använder i teckenspråket men när man använder tecken som stöd så tecknar man bara de viktigaste orden i meningen. AKK är Alternativ och Kompletterande Kommunikation, och kan innebära tecken

kommunikationsstöd. Andra exempel är inköp av barnbokslitteratur och workshops/fortbildning kring hur förskolan kan koppla ihop användandet av digitala verktyg med språk och högläsning.

Svårigheter att uttala sig om effekter

Denna kartläggning visar att majoriteten av de insatser som beviljats statsbidrag vid stadens förskolor över lag är grundade i vetenskap och beprövad erfarenhet⁵. Det saknas forskning om effekten av digital läsning, men det kan antas att barns språk gynnas av att läsa mycket oavsett form. Framför allt är läsning av litteratur det enda sättet att erövra ett så kallat skolspråk. Många goda initiativ till språkutvecklande insatser för personal (fortbildning) och barn har tagits genom statsbidraget. Däremot går det inte att bedöma effekterna på barns språkutveckling av de insatser som gjorts utan att mäta barns faktiska kunskaper. Då förskolan av tradition lägger fokus på vilka förutsättningar för lärande som skapas i undervisningen snarare än vad barn lär sig, saknas idag möjligheter för uppföljning som visar på effekter av insatser.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av förskoleavdelningen och information har inhämtats från statsbidragsansökningsunderlag samt stadsdelsförvaltningarnas underlag till Förskolerapport 2021.

Ärendet kommer att behandlas i samverkan med de fackliga organisationerna den 19 april 2022. Funktionshinderrådet kommer att få möjlighet att behandla ärendet vid sammanträdet den 20 april 2022.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Barnkonsekvensanalys

I förvaltningens genomgång av användningen av statsbidraget för bättre språkutveckling i svenska har barnets bästa beaktats i enlighet med barnkonventionen.

Konsekvenser för jämställdhet

Förskolan har en viktig funktion i samhället för jämställdheten mellan kvinnor och män. I förskolans uppdrag ingår att aktivt inkludera ett jämställdhetsperspektiv för alla barn. Uppföljningen av statsbidraget för bättre språkutveckling i svenska innebär inte en påverkan på barn utifrån kön och förslaget bedöms inte ha några negativa konsekvenser för jämställdhet.

som stöd men även bilder, symboler, konkreta föremål, talande hjälpmedel och datorer.

⁵ Se vidare Polly Björk-Willén (2022) Språkutvecklande förskola *En kunskapsöversikt om språkutvecklande arbete i förskola*. Ifous.

Förvaltningens förslag

Utbildningsförvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner redovisningen av uppdraget om att aktivt arbeta för att öka barnens språkutveckling i stadens förskolor.